

Twaalfde college algoritmiek

9 mei 2014

Branch & bound (restant)

Heap, heapsort

Branch & bound

- is alleen toepasbaar op **optimalisatieproblemen**
- genereert oplossingen stap voor stap en houdt de tot dusver gevonden beste oplossing bij
- gebruikt voor elke deeloplossing (= knoop in de state space tree) een of andere **ondergrens** (minimalisatieprobleem) resp. **bovengrens** (maximalisatieprobleem) op de waarde van de objectfunctie* die je zou krijgen bij verdere uitbreiding van die deeloplossing†

*dat wat je wilt minimaliseren/maximaliseren

†dit noemen we kortweg de te verwachten waarde van de objectfunctie.

Het doel van zo'n ondergrens/bovengrens is:

- van deeloplossingen te kunnen bepalen dat ze niet verder bekeken hoeven te worden: **snoeien**
- de **zoekvolgorde** in de zoekruimte (state space tree), dus de volgorde waarin knopen worden gegenereerd en verder bekeken, te leiden

Een branch and bound algoritme breidt een knoop (deeloplossing) niet verder uit als

- de waarde van de ondergrens (bovengrens) bij die knoop niet beter is dan de waarde van de tot dusver gevonden beste oplossing: als ondergrens deeloplossing $\geq$ tot dusver gevonden minimale waarde, dan snoeien
- de deeloplossing niet meer voldoet aan de restricties (of niet meer uit te breiden is tot een toelaatbare oplossing)
- er nog maar één volledige, toelaatbare oplossing mogelijk is bij de deeloplossing (i.h.b. als de deeloplossing zo'n volledige oplossing *is*); de waarde van deze ene oplossing wordt met de beste oplossing tot nu toe vergeleken; update zonodig de beste oplossing

De volgorde waarin de knopen (deeloplossingen) worden uitgebreid hangt direct af van de berekende grenzen:

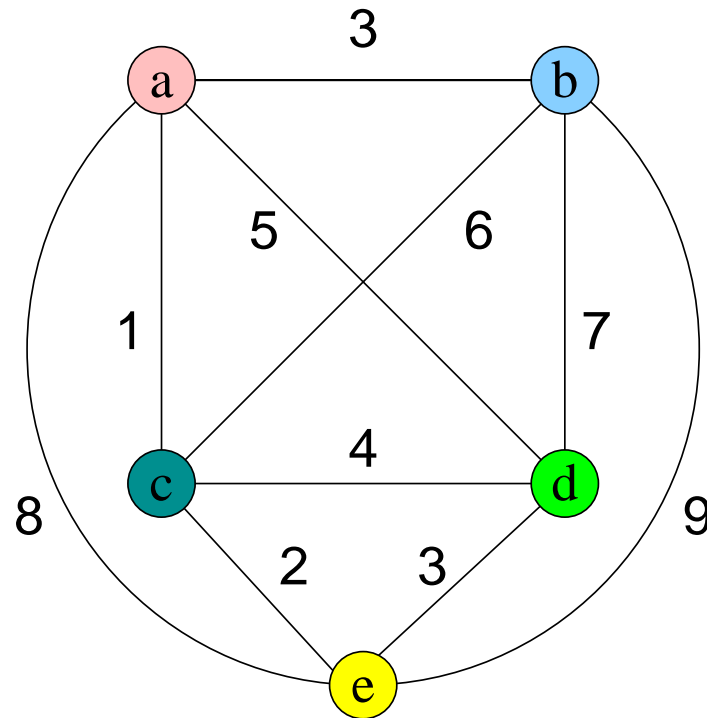
- er worden meerdere deeloplossingen tegelijk bijgehouden, dit in tegenstelling tot backtracking
- in elke stap wordt een van al deze deeloplossingen gekozen, en daarvan worden alle 1-staps-uitbreidingen (kinderen in de state space tree) bekeken en geëvalueerd (d.w.z. ondergrens/bovengrens bepaald)
- zinloze uitbreidingen worden meteen verworpen
- meestal wordt de deeloplossing gekozen die het meest veelbelovend lijkt: **best-fit-first branch-and-bound**
- bij minimalisatieproblemen (resp. maximalisatieproblemen) kiezen we de knoop met de laagste ondergrens (resp. hoogste bovangrens) als eerste

Traveling Salesman Problem (handelsreizigersprobleem)

Gegeven n steden waarvan alle onderlinge afstanden bekend zijn.

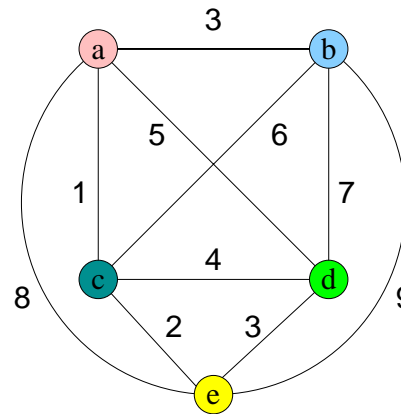
Gevraagd: de/een kortste route die elke stad precies één keer aandoet, en weer terugkeert in het vertrekpunt.

Ofwel: vind de/een kortste Hamiltonkring in een samenhangende gewogen (complete) graaf. Het gaat hier om een ongerichte graaf.

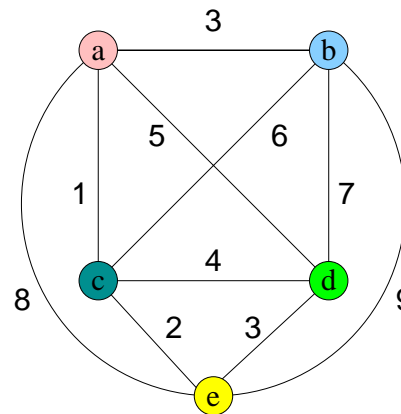
De optimale oplossing heeft lengte 16: a, b, d, e, c, a.

We kunnen zo'n kring natuurlijk ook als permutatie noteren: a, b, d, e, c

Mogelijke ondergrenzen voor de kosten van een optimale oplossing:

- eenvoudig: $n \times$ kortste afstand tussen twee knopen; $5 \times 1 = 5$ bij aanvang (analoog als reeds takken gekozen zijn).
- iets beter: de lengtes van de n kortste takken gesommeerd; $1 + 2 + 3 + 3 + 4 = 13$ bij aanvang (analoog als reeds takken gekozen zijn).

Mogelijke ondergrenzen voor de kosten van een optimale oplossing:

- nog beter: som over alle knopen i van de **afstanden van knoop i tot de twee dichtstbijzijnde knopen** (inclusief al gekozen takken), en dat gedeeld door 2^* ; $((1+3) + (3+6) + (1+2) + (4+4) + (2+3))/2 = 14$ bij aanvang.

Opmerking: delen door 2 is niet nodig; je kunt ook $2 \times$ lengte minimaliseren (*).

Zonder beperking der algemeenheid kunnen we het volgende doen om werk uit te sparen:

- we bekijken alleen Hamiltonkringen die met a beginnen: immers, de kring c, d, e, a, b, c is hetzelfde als de kring a, b, c, d, e, a (en als d, e, a, b, c, d en e, a, b, c, d, e en als b, c, d, e, a, b). Je hoeft er hiervan maar een te bekijken.
- we bekijken alleen kringen waarbij b wordt bezocht voor c: immers, de kring a, c, d, b, e, a is dezelfde kring als a, e, b, d, c, a maar dan omgekeerd doorlopen. Beide hebben dezelfde lengte (want **deze graaf** is ongericht). We hoeven dus maar een van deze twee te bekijken.

In de state space tree van de vorige sheet is dus een deeloplossing beginnend met a, c *ontoelaatbaar* (infeasible) omdat hierin na uitbreiding c voor b komt. Deze knoop hoeft dus ook niet verder bekeken te worden; bijbehorende oplossingen komen we elders wel tegen. Bijv.: a, c, e, b, d, a vinden we terug als a, d, b, e, c, a, dus via knoop a, d

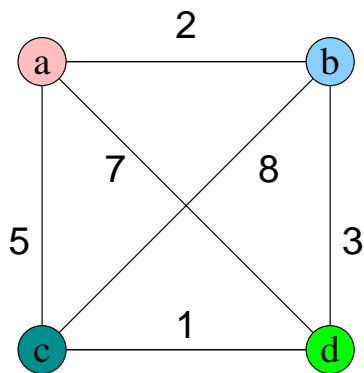
We zeiden wel:

delen door 2 is niet nodig; je kunt ook $2 \times$ lengte minimaliseren (*)

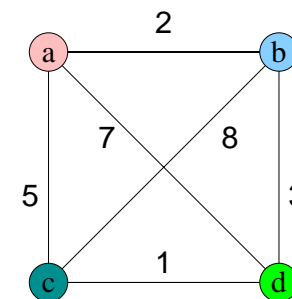
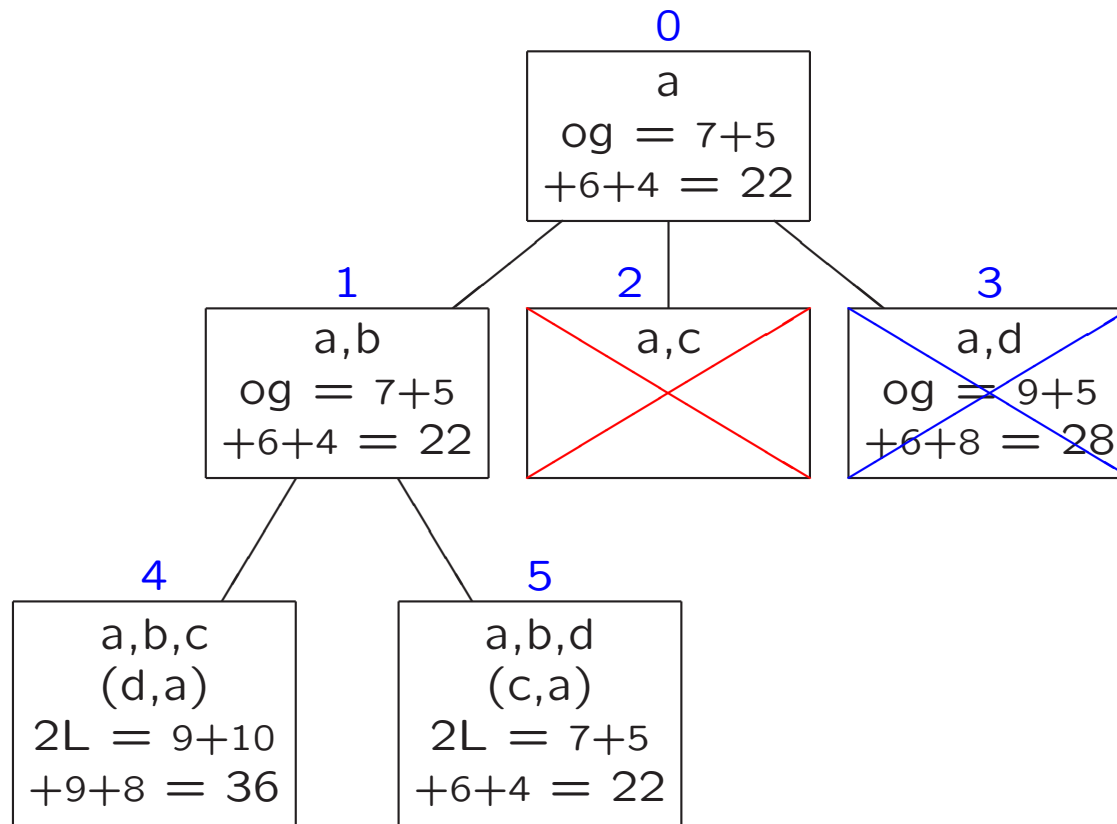
Delen door 2 geeft echter wel een scherpere ondergrens, als je het resultaat afrondt naar boven (dat mag, want de lengte is een geheel getal > 0).

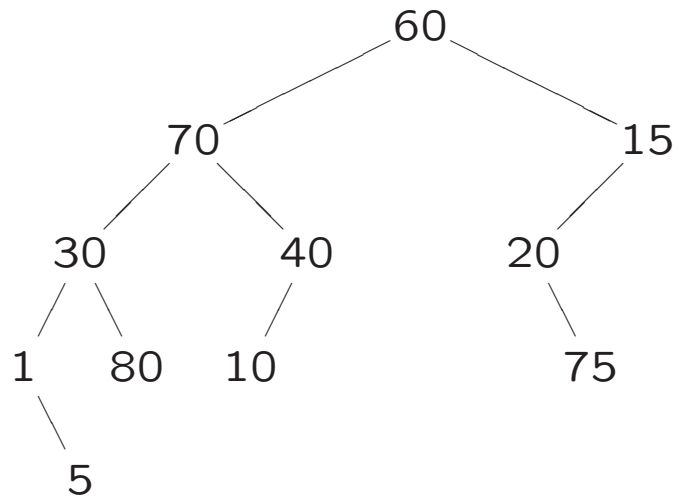
In het vorige voorbeeld wordt de ondergrens 31 van knoop a,d hiermee 16. Deze knoop hoef je nu niet uit te werken (zie de boom in het boek).

Nog een voorbeeld, met als ondergrens wederom de som van de twee kortste takken per knoop.
(Je kunt ook hier eventueel delen door 2, zoals in het boek).

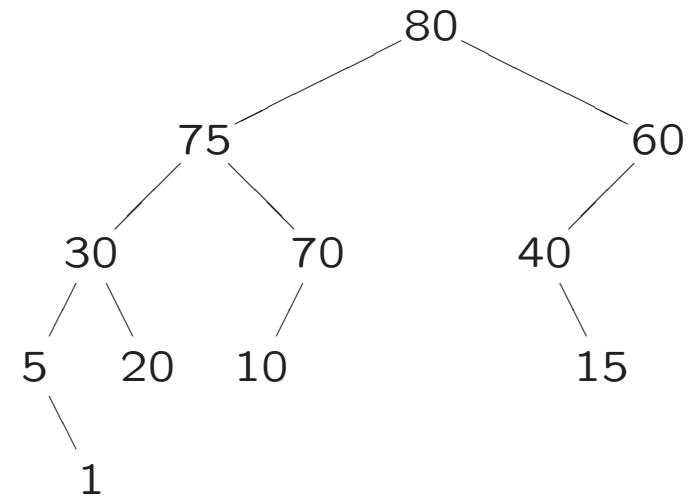

De optimale oplossing heeft lengte 11: a, b, d, c, a.

binaire boom

binaire boom met
heapeigenschap

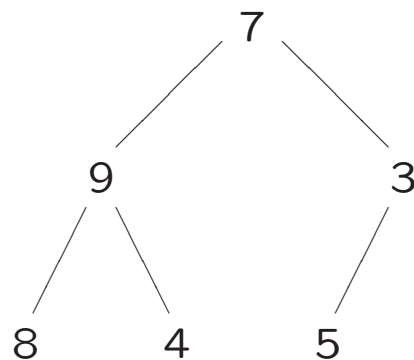
```
class knoop { // een struct mag ook
    public:
        knoop ( ) { // constructor
            info = 0; links = NULL; rechts = NULL; }
        int info;
        knoop* links;
        knoop* rechts;
}; // knoop
```

De binaire boom wordt gerepresenteerd door middel van een pointer naar de wortel:

```
knoop* wortel; // de ingang tot de binaire boom
```

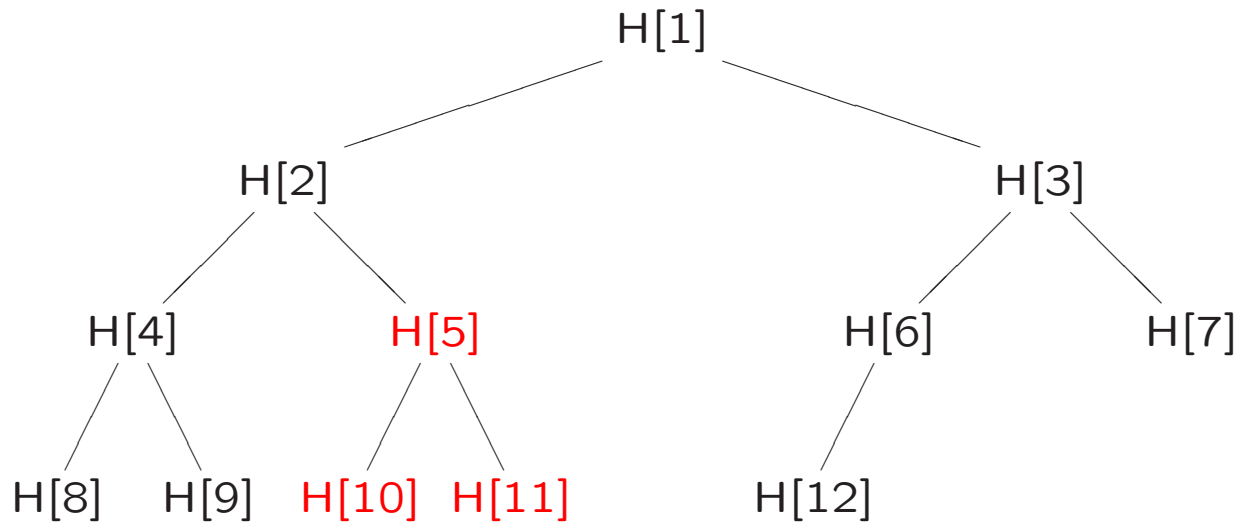
Netter om een klasse te gebruiken: zie [Programmeermethoden](#)

- Een **complete** binaire boom is een binaire boom waarbij alle niveaus geheel vol zitten, behalve eventueel het onderste. Op het onderste niveau mogen alleen de meest rechter knopen missen.
- Voorbeeld:

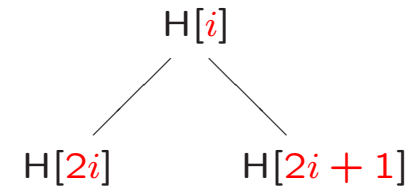
 $\Leftrightarrow$

7 9 3 8 4 5

representatie als **array****complete binaire boom**

$\Updownarrow$ niveau-orde

H[1] H[2] H[3] H[4] H[5] H[6] H[7] H[8] H[9] H[10] H[11] H[12]

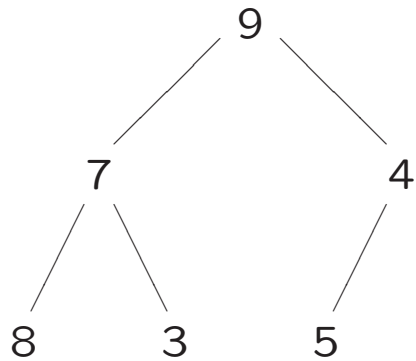
Een **heap** (hoopstructuur) is een binaire boom met de volgende twee eigenschappen:

1. **Vorm**: de binaire boom is **compleet**
2. **Inhoud**: de **heap-eigenschap** geldt, d.w.z. in elke knoop geldt dat de waarde opgeslagen in die knoop **groter dan of gelijk is aan*** de waarde in zijn kinderen

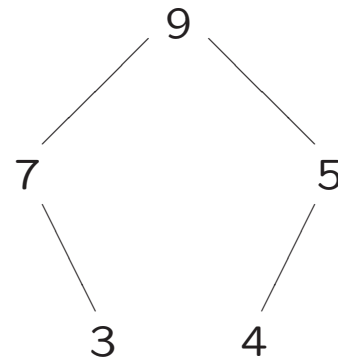
Langs elk pad van de wortel tot een blad zijn de sleutels in de knopen dus van groot naar klein geordend.

De heap is een efficiënte implementatie van een priority queue, en ook de basis van de sorteermethode heapsort.

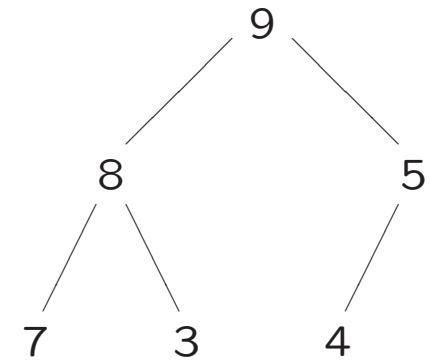
*we spreken dan wel van een **max-heap**; een **min-heap** wordt analoog gedefinieerd: waarde knoop $\leq$ waarde kinderen

1. geen heap

2. geen heap

3. wel heap

1. ouder $\geq$ kinderen geldt niet in elke knoop

2. niet compleet

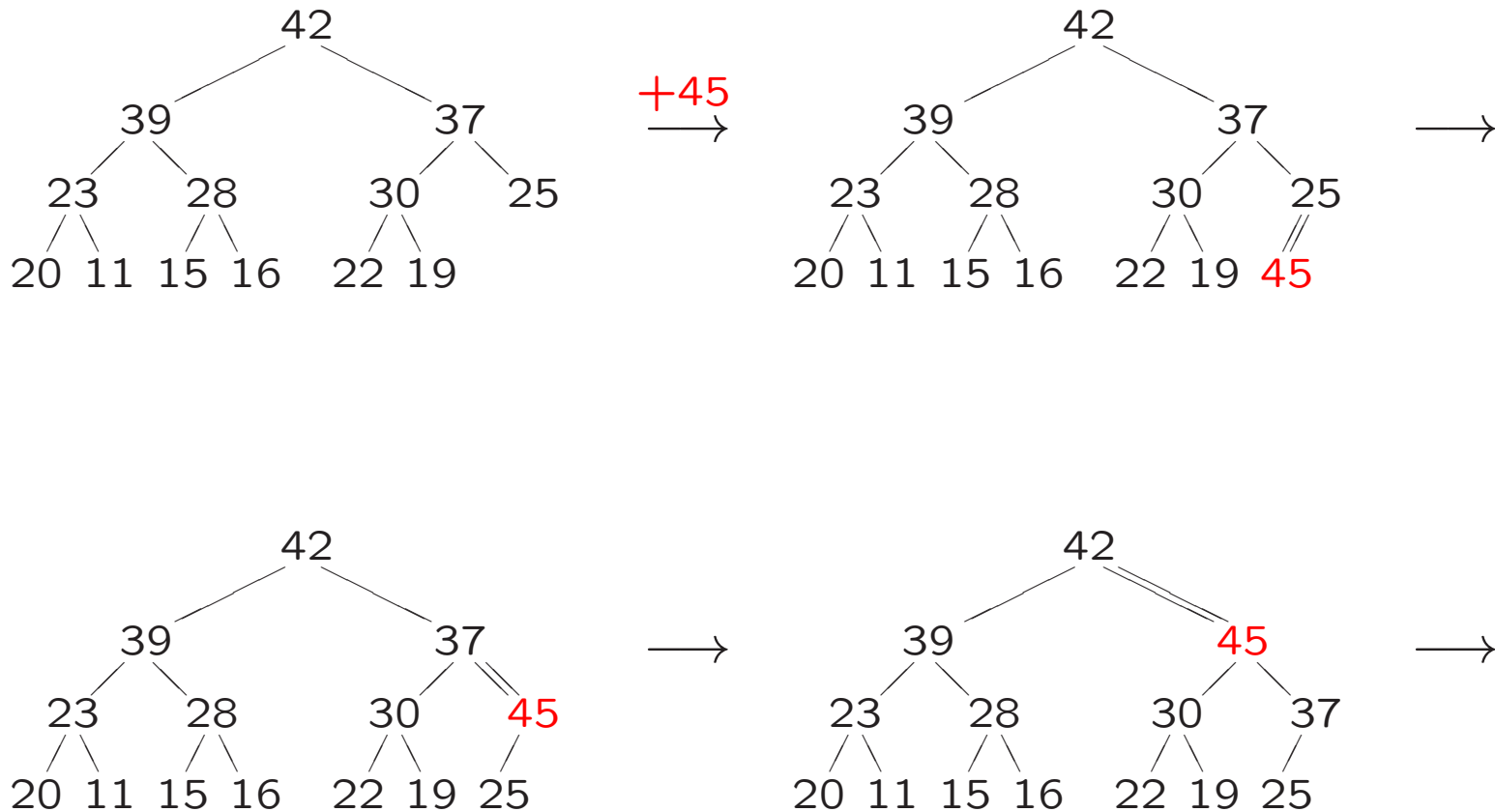
3. compleet en ouder $\geq$ kinderen

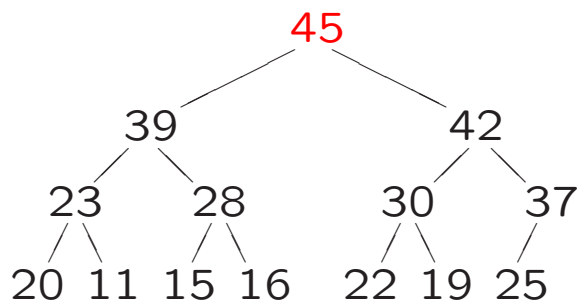
1. Gegeven n , dan bestaat er precies één **complete** binaire boom met n knopen. Deze heeft hoogte $\lfloor \lg n \rfloor$.
2. **De wortel van een heap bevat altijd de grootste waarde.**
3. Voor elke knoop van een heap geldt: de subboom met die knoop als wortel is weer een heap.
4. Een heap wordt gerepresenteerd door een **eendimensionaal array** H , met de inhoud van de n knopen op posities 1 t/m n .
  - ouderknoten (interne knopen) corresponderen met de posities 1 t/m $\lfloor \frac{n}{2} \rfloor$; bladeren met $\lfloor \frac{n}{2} \rfloor + 1$ t/m n .
  - de kinderen van $H[i]$ ($i = 1, \dots, \lfloor \frac{n}{2} \rfloor$) zijn $H[2i]$ en $H[2i + 1]$; de ouder van $H[i]$ ($i = 2, \dots, n$) is $H[\lfloor i/2 \rfloor]$.

Wanneer de waarde in een knoop verandert (of een waarde wordt verwijderd/toegevoegd) zal i.h.a. de heap-eigenschap niet meer gelden. Er zijn twee manieren (beide $O(\lg n)$, met n het aantal knopen van de heap) om die weer te herstellen, afhankelijk van de situatie.

Stel nu dat de waarde in één knoop veranderd wordt. Dan zijn er twee mogelijkheden:

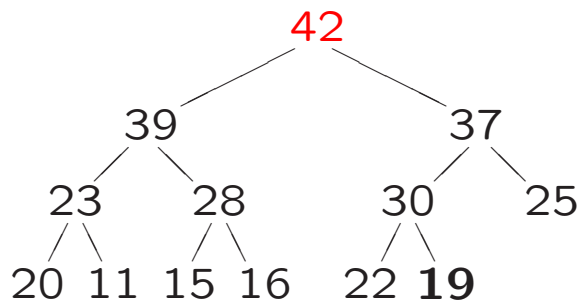
1. waarde in knoop $>$ waarde in ouder: herhaald verwisselen met ouder totdat de heap-eigenschap hersteld is (waarde **borrelt omhoog**)
2. waarde knoop $<$ waarde van (ten minste een der) kinderen: herhaald verwisselen met grootste kind totdat de heap-eigenschap hersteld is (waarde **zakt omlaag**)

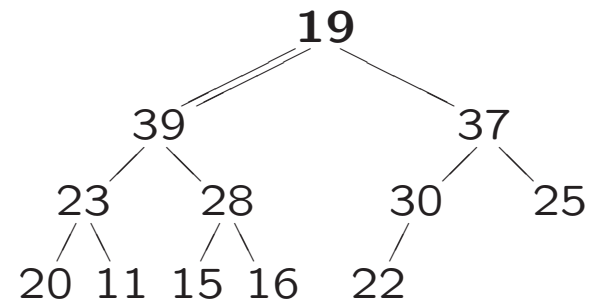

Heap-eigenschap weer hersteld:
45 is omhoog geborrëld

42 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22 19
 ↓↓
 42 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22 19 **45**
 ↓↓
 42 39 37 23 28 30 **45** 20 11 15 16 22 19 25
 ↓↓
 42 39 **45** 23 28 30 37 20 11 15 16 22 19 25
 ↓↓
45 39 42 23 28 30 37 20 11 15 16 22 19 25

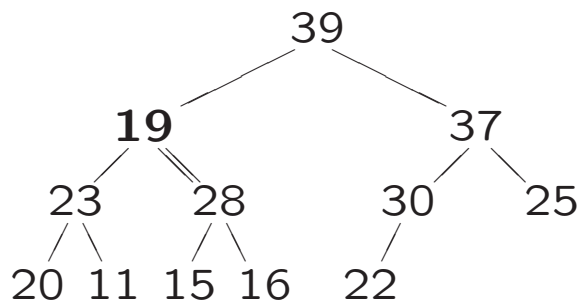

-42
→

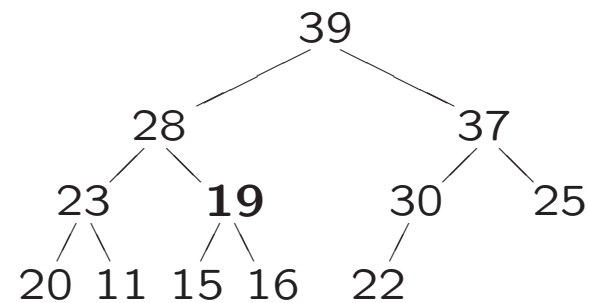

→

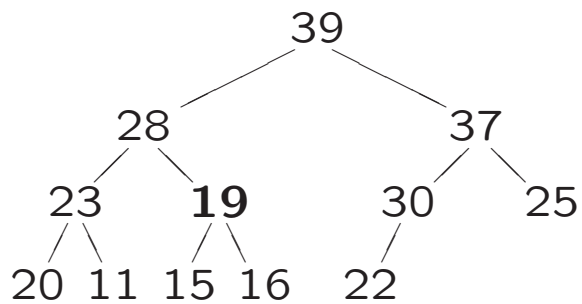
links heap, rechts heap

→

→

Heap-eigenschap weer hersteld:
19 is omlaag gezakt

42 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22 19

⇓

19 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22

⇓

39 **19** 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22

⇓

39 28 37 23 **19** 30 25 20 11 15 16 22

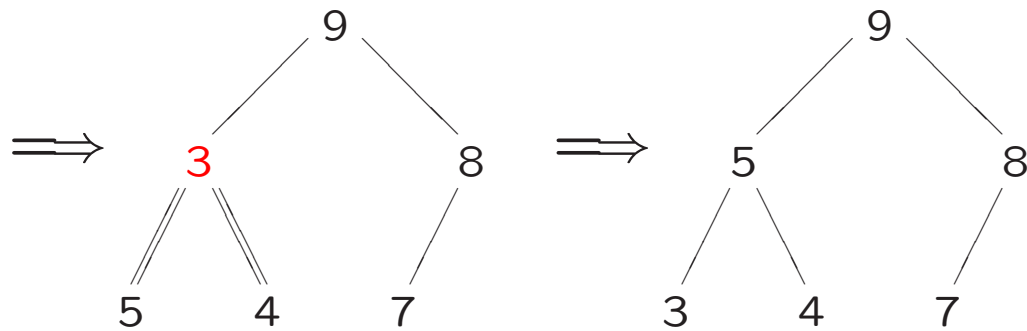
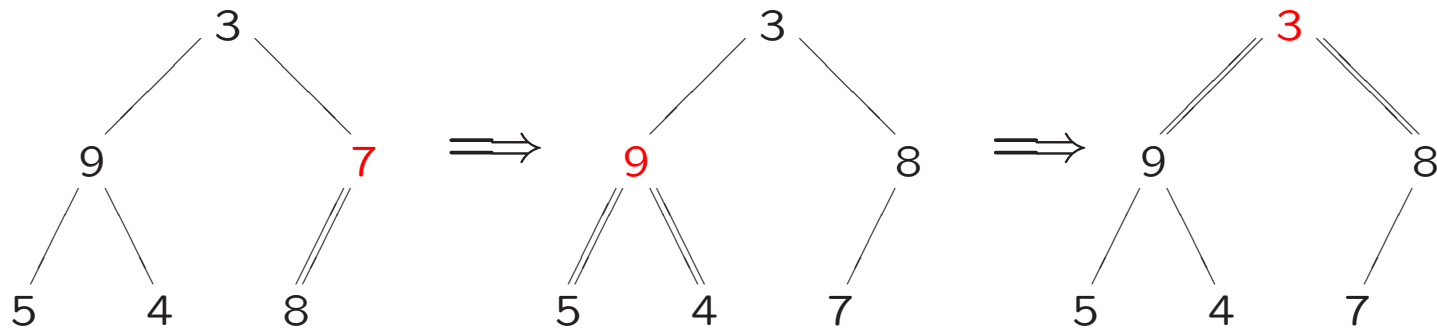
⇓

39 28 37 23 **19** 30 25 20 11 15 16 22

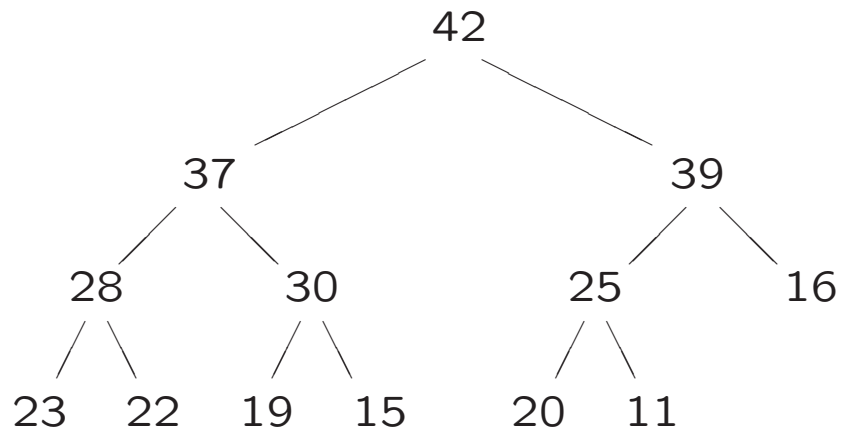
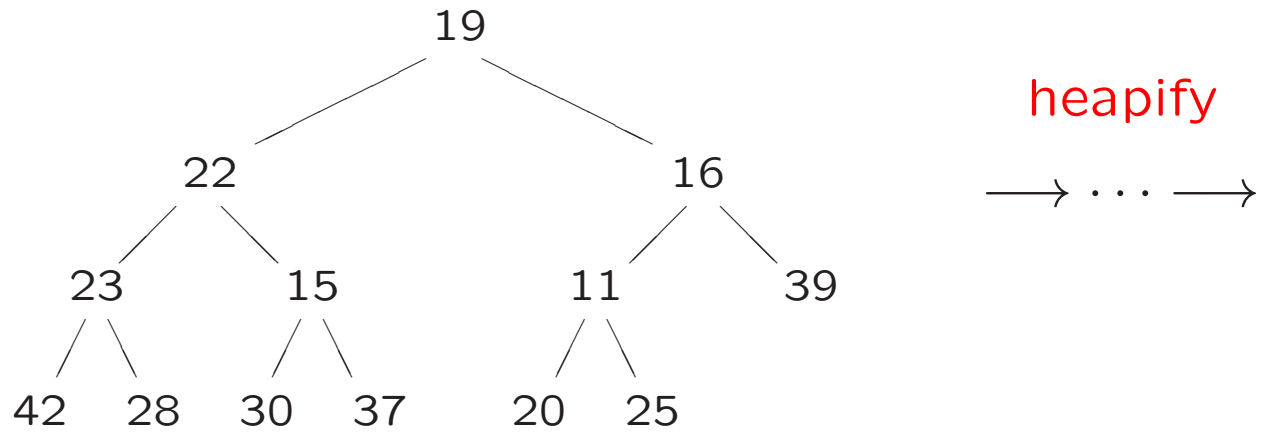
1. Zoeken grootste waarde:
  - zit in de wortel
  - complexiteit $O(1)$

2. Toevoegen nieuwe waarde:
  - achteraan toevoegen
  - herhaald verwisselen met ouder
  - complexiteit $O(h) = O(\lg n)$

3. Verwijderen grootste waarde (uit de wortel):
  - achterste waarde $\rightarrow$ wortel
  - herhaald verwisselen met grootste kind
  - complexiteit $O(h) = O(\lg n)$

Constructie van een heap uit een gegeven rij (array H) sleutels (getallen bijv.):

- **Bottom up (heapify)**: beginnend bij $H[\lfloor \frac{n}{2} \rfloor]$, de laatste ouderknoop, en zo teruglopend, wordt in alle subbomen met de ouderknoten als wortel de heap-eigenschap hersteld via omlaag zakken van de (inhoud van die) ouderknoop
- **Top down**: beginnend bij de wortel en door telkens een knoop meer bij de heap te betrekken wordt de heap-eigenschap steeds hersteld via omhoog borrelen van de (inhoud van de) nieuwe knoop
- Heapify is $O(n)$; de andere methode is $O(n \lg n)$

Heap!


```
for  $i := \lfloor \frac{n}{2} \rfloor$  downto 1 do
   $k := i; v := H[k];$ 
  heap := false;
  while not heap and  $2 * k \leq n$  do // geen blad
     $j := 2 * k;$  // linkerkind
    if  $j < n$  then // 2 kinderen
      if  $H[j] < H[j + 1]$  then
         $j := j + 1;$  fi // selecteer grootste kind
      fi
    if  $v \geq H[j]$  then
      heap := true;
    else
       $H[k] := H[j]; k := j;$  fi
    od
   $H[k] := v;$ 
od
```

1. Maak een heap van het gegeven array
2. Verwijder nu herhaald ($n - 1$ keer) de grootste waarde uit de wortel:
  - verwissel deze met de laatste waarde uit de heap
  - verlaag de grootte van de heap met 1
  - zorg dat overal de heap-eigenschap weer geldt door de nieuwe waarde uit de wortel te laten zakken

Het array wordt zo oplopend gesorteerd.

Complexiteit: $O(n \lg n)$.

Sorteer het array 3 9 7 5 4 8 met heapsort.

Fase 1

```

3 9 7 5 4 8 →
3 9 8 5 4 7 →
9 3 8 5 4 7 →
9 5 8 3 4 7
    
```

Fase 2

```

9 5 8 3 4 7 →
7 5 8 3 4 |9 →
8 5 7 3 4 |9 →
4 5 7 3 |8 |9 →
7 5 4 3 |8 |9 →
3 5 4 |7 |8 |9 →
5 3 4 |7 |8 |9 →
4 3 |5 |7 |8 |9 →
3 |4 |5 |7 |8 |9
    
```

We kunnen **Heapsort** zien als een voorbeeld van **Transform-and-Conquer** (H6, Levitin): transformeer het array eerst naar een heap, en doe dan iedere keer de volgende stappen:

- Verwissel eerste en laatste getal (transformatie)
- Haal laatste getal uit de heap (conquer)
- Herstel de heap (transformatie)

Overigens ... als je de heap niet ziet in het array, is het algoritme moeilijk te begrijpen.

- **Lezen/leren bij dit college:** Paragrafen 12.2 en 6.4
- **Laatste college:**
vrijdag 16 mei 2014, 11.15-13.00, zaal B2 (oud tentamen)
- **Laatste werkcollege:**
donderdag 15 mei 2014, 11:15–13:00 uur, zaal B2
- **Opgaven/oude tentamens/testvoorbeelden:**
<http://www.liacs.nl/home/graaf/ALGO/>
- **Derde programmeeropdracht:**
inleveren op maandag 12 mei
- **Tentamen:**
dinsdag 10 juni 2014, 10:00–13:00 uur
- **Vragenuur:**
vrijdag 6 juni 2014, 11:00 uur ????